

Anna SZAFERNAKIER-ŚWIRKO

Uniwersytet Warszawski

Jak motywować? Techniki skutecznej motywacji w pracy ze studentami studiów ukrainistycznych

Wyobraźmy sobie, że uczący się jest wspierany przez kogoś, komu zależy na jego sukcesie, kogoś, kto będzie zadawał ważne pytania, aby zachęcić do wykorzystania własnego potencjału i odkrywania rozwiązań, o których sam uczący nie miał pojęcia, że je zna. Wyobraźmy sobie kogoś, kto sprawi, że uczeń poszerzy swoje horyzonty i zacznie dostrzegać wszystko z różnych perspektyw i punktów widzenia¹. Oto idealny model opisujący rolę nauczyciela we współczesnym świecie. Nauczyciel jest w niej przedstawiony jako osoba głęboko zaangażowana w proces dydaktyczny, która sprawia, że uczenie się jest przygodą, zdobywaniem nowych umiejętności przydatnych i cenionych w życiu zawodowym. Zachowanie takiej postawy przez nauczycieli mogłoby przyczynić się do uniknięcia wielu problemów w kontakcie z uczącymi się, a sukces dydaktyczny nie byłby abstrakcyjnym dążeniem, czymś co z trudem się osiąga. Skuteczność współczesnego nauczyciela akademickiego, pracującego z uczniem dorosłym, jest uwarunkowana przede wszystkim umiejętnościami dydaktycznymi, ale również zachowaniem odpowiedniej postawy oraz umiejętnym wykorzystaniem technik motywacji.

W niniejszym artykule chcielibyśmy odpowiedzieć na pytanie, jak motywować uczących się. Respondentami zaproponowanej metodyki byli studenci Katedry Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego w latach 2014–2016. Przedstawione zostaną techniki skutecznej motywacji ze szczególnym uwzględnieniem roli i postawy nauczyciela. Właściwe kierowanie emocjami przez nauczyciela oraz odpowiedni sposób komunikowania się z uczącymi mają istotny wpływ na zwiększenie efektywności zajęć.

Skuteczny nauczyciel to osoba, która legitymuje się nie tylko umiejętnościami dydaktyczno-praktycznymi, ale to ktoś, kto zna metody pracy z ludźmi. Obecnie

---

¹ S. Neale, L. Spencer-Arnell, L. Wilson, *Choaching inteligencji emocjonalnej*, Warszawa 2010, s. 49.

od nauczycieli języków obcych wymagane jest umiejętne zarządzanie procesem dydaktycznym, przygotowywanie ciekawych zajęć z wykorzystaniem różnorodnych technik oraz podnoszenie jakości edukacji. W pracach poświęconych problemom glottodydaktyki, wśród licznych określeń kompetentnego nauczyciela można odnaleźć m. in. animatora, inspiratora, diagnostyka, specjalistę, konsultanta, trenera, eksperta, propagatora, model do naśladowania. Kompetentny nauczyciel to również nauczyciel innowator, który stosuje najnowsze strategie w pracy ze studentem, to kreator nowych rzeczywistości, przenoszący swoich podopiecznych w nowe wymiary, nauczyciel – doradca, który współuczestniczy w planowaniu ścieżki dydaktycznej, ale również i zawodowej studenta, nauczyciel – transmitter wiedzy – osoba, która posiada szerokie kompetencje merytoryczne (związane z nauczaniem przedmiotem), to również przewodnik – wskazujący nowe możliwości zawodowe, jasno ukazujący korelacje między celami dydaktycznymi i codzienną pracą na zajęciach.

Warto podkreślić, że nauczyciel sukcesu, to osoba która z pasją wykonuje swój zawód, to entuzjasta, który pokazuje drogę do realizacji celów, łagodzi konflikty, ponieważ ponad wszystko ceni sobie pracę w pozytywnie nastawionej do siebie grupie, mobilizuje do działania, a tym samym stosuje częste pochwały uczniów, nawet tych osiągających małe sukcesy. Ponadto wciąż szuka nowych możliwości, urozmaica zajęcia korzystając z najnowszych osiągnięć techniki, rozwijając różne sprawności uczących się. To osoba, która zachęca do ciągłego doskonalenia swoich umiejętności, do podwyższania swoich kwalifikacji. Tym samym nauczyciel zna swojego ucznia nie tylko „z zajęć”, nawiązuje z nim otwarte relacje, z dużym wyczuciem angażuje się i interesuje jego życiem „pozazajęciowym”.

Jak motywować uczących się?

Wykorzystanie tzw. kompetencji miękkich, tzn. zachowanie dobrej komunikacji w grupie, nawiązywanie relacji oraz umiejętności interpersonalne są dziś wysoko cenione. Nauczyciel posiadający takie kompetencje dba o dobrą atmosferę w grupie, zwraca uwagę na to, że w grupie życzliwie nastawionych do siebie osób pracuje się efektywnie i komfortowo. „Lubiany nauczyciel wywołuje w uczniach wzrost motywacji do nauki co w efekcie daje szansę na realny wzrost ich kompetencji”². Bardzo ważne jest, aby tworzący grupę ludzie czuli, że wzajemnie się rozumieją, dążą do wspólnie postawionych sobie celów, nie ma pomiędzy nimi niezdrowej rywalizacji, mają oni wsparcie ze strony prowadzącego, który nie krytykuje ich za popełniane błędy, lecz zachęca do ich skorygowania. Możliwe jest to wówczas, gdy prowadzący zajęcia czuje się odpowiedzialny za przekazanie wiedzy, wie, że to o czym mówi jest dla uczących się wiedzą niezbędną, gwarantującą nabycie umiejętności niezbędne np. w życiu zawodowym. Uczenie z pasją przekłada się na zwiększenie poziomu zmotywowania uczniów. Warto podkreślić, że im chętniej grupa uczniów pracuje na zajęciach, tym lepsze osiąga rezultaty. Nauczyciel umiejętnie motywujący osiąga lepsze wyniki, dlatego tak ważne jest tzw. motywowanie

² H. H a m e r, *Klucz do efektywności nauczania. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa 1994, s. 19.

werbalne³, czyli rozmowa ze studentami na temat korzyści płynących z nabywania umiejętności, podkreślanie przydatności zdobywania wiedzy na danym kierunku dla rynku pracy, ukazywanie przykładów znalezienia dobrej pracy przez absolwentów kierunku. Nauczyciel powinien swoją postawą zaświadczać, iż studenci dokonali najlepszego wyboru ucząc się w danym miejscu. Należy podkreślić, że motywacja jest zjawiskiem wieloaspektowym i złożonym, wymagającym poznania uczniów⁴. Zatem jak należy postępować i jakie wykorzystywać techniki, aby wzbudzić w studentach motywację i chęć do pracy oraz rozwoju.

Techniki skutecznej motywacji

Zmotywowanie uczniów nauczyciel może osiągnąć stosując określone techniki i zachowania. Podkreślając wagę wykorzystywanych technik dydaktycznych należy wymienić usprawnienie procesu kształcenia, dobrze zorganizowaną lekcję, dynamiczne tempo, ciekawe i różnorodne zadania, interesujące ujęcie omawianych zagadnień. Nie bez znaczenia pozostaje wytworzenie i podtrzymywanie sprzyjającej atmosfery podczas zajęć⁵. Brak lęku przed niepowodzeniem, możliwość otrzymania pomocy, życzliwe relacje interpersonalne pomagają uczniom przezwyciężyć lęk np. przed wypowiedzianiem się w języku obcym. Wręcz motywująco może wpływać na uczniów umiejętne traktowanie przeszkód i trudności, gdyż należą do procesu uczenia się i nie mogą być powodem zaniechania uczenia się⁶. Dlatego ważne jest, aby wzbudzać w studentach emocje pozytywne takie jak radość ze wspólnego odkrywania tego co nowe, zadowolenie ze zdobytej wiedzy i satysfakcję z wykorzystywania wiedzy w praktyce. Warto podtrzymywać w uczących się silną motywację wejściową⁷, która jest pewnego rodzaju nastawieniem, z jakim uczeń przystępuje do nauki. Rozpoczynający naukę języka obcego są entuzjastycznie nastawieni, mają dużo zapału do pracy, posiadają jasno sprecyzowane cele i dlatego należy ten potencjał wykorzystać jak najlepiej, aby przyswajanie wiedzy nie było motywowane uniknięciem kary w postaci złych ocen, lecz wynikało z zaspokojenia wewnętrznych potrzeb tzn. wynikało z zainteresowania językiem i kulturą, chęcią doskonalenia warsztatu, np. przyszełego tłumacza.

Opierając się na własnych doświadczeniach i obserwacjach studentów studiów ukraiноznawczych, do najczęstszych motywów rozpoczęcia bądź kontynuowania nauki języków jest chęć otrzymania lepszej pracy, podniesienie własnych kwalifikacji oraz zwiększenie atrakcyjności na rynku pracy. Motywacja uczących się może oczywiście ulegać modyfikacjom, tzn. uczący się mogą chcieć opanować np. język obcy, ponieważ w przyszłości chcieliby pracować w strukturach rządowych, brać udział w negocjacjach na szczeblu międzynarodowym. Istotne z punktu widzenia

³ M. Wysocka, *Profesjonalizm w nauczaniu języków obcych*, Katowice 2003, s. 89.

⁴ G. Uрман, *Motywowanie uczniów w praktyce*, Warszawa 2005, s.11.

⁵ Е. Соловова, *Методика обучения иностранным языкам*, Москва 2008, s. 53–54, 64.

⁶ *Sztuka nauczania czynności nauczyciela*, pod red. K. Kruszeńskiego, Warszawa 1991, rozdz. IX.

⁷ T. Siek-Piskozub, *Uczyć się bawiąc*, Warszawa 2001, s. 81.

osiągania celów dydaktycznych jest to, aby motywację stale wzbudzać u uczących się. Strategiczną rolę pełni nauczyciel, który powinien zachować odpowiednią postawę.

Postawa nauczyciela

Nauczyciel jako osoba prowadząca zajęcia, dążąca do realizacji celów dydaktycznych, monitorująca proces dydaktyczny, powinna zapewnić swoim uczniom na zajęciach twórczą atmosferę. Duży wpływ ma na to zachowanie odpowiedniej postawy. Nauczyciel powinien:

1. Być zawsze życzliwy, ponieważ bycie życzliwym pomaga szybciej nawiązywać dobre kontakty z ludźmi na różnych płaszczyznach, zacieśnia więzi oraz obala bariery powstałe na tle tytułów, pozycji zawodowej bądź odgrywanej roli⁸;
2. Wzbudzać zaufanie uczących się, być partnerem w procesie przyswajania wiedzy i koordynatorem procesu dydaktycznego;
3. Nie być nieomylnym – umieć otwarcie przyznać się do popełnianych przez siebie błędów;
4. Podejmować konsekwentne działania w sposób przemyślany, zorganizowany;
5. Okazywać akceptację, aby wszyscy mogli zachować poczucie własnej wartości, traktować wszystkich z jednakowym szacunkiem
6. Pracować z zapałem i starać się, żeby szukać przekonujących racji, aby dane zagadnienie uznać za interesujące, sensowne lub istotne⁹;
7. Zachowywać autentyzm przekazu, tzn. język gestów, mimika oraz wiedza powinny tworzyć spójny komunikat;
8. Być skutecznym w egzekwowaniu wiedzy, systematycznie sprawdzać wiedzę uczących się;
9. Podtrzymywać dobrą atmosferę na zajęciach;
10. Stosować kreatywne metody nauczania polegające na doborze i zastosowaniu stylu preferencyjnego, tzn. odpowiedniego dla danej grupy.

Praca ze studentami zawsze powinna opierać się na zasadach współpracy, współdziałania i współodczuwania. Na zajęciach uczący powinni czuć się komfortowo zarówno na płaszczyźnie dydaktycznej jak i psychicznej. Ma to szczególne znaczenie w grupach zróżnicowanych poziomowo, tzn. kiedy studenci posiadają różnorodną wiedzę na temat danego przedmiotu. Nauczyciel ma za zadanie sprawić, aby zajęcia były wartościowe i dla tych, którzy potrafią więcej oraz dla tych, którzy posiadają podstawową wiedzę z zakresu omawianego przedmiotu. W takich warunkach pracuje się trudno, jednak to nauczyciel – „tytan skuteczności”¹⁰ – potrafi przekonać innych do swojej wizji przyszłości, a następnie ją urzeczywistnić. Pomaga w tym niezbita wiara w umiejętności ucznia. Forsowanie idei, zagadnień, wykonywanie

⁸ D. Benton, *Menadżer z charyzmą*, Gdańsk 2008, s. 126.

⁹ J. Brophy, *Motywowanie uczniów do nauki*, Warszawa 2004, s. 170.

¹⁰ R. Hargrove, *Mistrzowski coaching*, Kraków 2006, s. 25.

na zajęciach czasem żmudnych aktywności jest możliwe tylko przy pełnym zaufaniu studentów do nauczycieli.

Skuteczne nauczanie wiąże się z nieustanną pracą nad samym sobą. Pozytywne nastawienie, dobry nastrój, akceptacja uczących się, zachowanie autentyzmu – to tylko niektóre z czynników pomocnych w motywowaniu na zajęciach. Warto podkreślić wagę sposobu komunikowania się ze studentami. Z tego punktu widzenia istotną staje się bezpośredniość nauczyciela, która może być niewerbalną i wyrażać się poprzez zachowanie kontaktu wzrokowego, uśmiech, przychylne gesty, różnicowanie głosu oraz werbalną, przejawiającą się w swoistym humorze, osobistych przykładach, zwracania się do uczniów w słowach „my”, „wy”¹¹.

Nauczyciel może również wykonywać na zajęciach czynności motywujące – jest to zespół określonych zachowań zależnych od nauczyciela, które przyczyniają się do organizacji sprawnej pracy w przyjaznej atmosferze. Czynności motywujące na zajęciach zależne od nauczyciela:

1. Zarażaj wiedzą – osoba prowadząca zajęcia powinna dzielić się swoją pozytywną energią;
2. Bądź entuzjastą swojego przedmiotu – uczący się muszą czuć, że to o czym mówisz jest najlepszym produktem, którym chcesz się podzielić. Podobny model nauczania wykorzystują trenerzy personalni: „Szanuję was i dzielę się z wami swoją najcenniejszą wiedzą, a więc najlepszymi narzędziami, informacjami, ćwiczeniami i technikami jakie znam”¹²;
3. Wzbudź w sobie pozytywne emocje, które znajdą odzwierciedlenie w postawie uczniów: „Postanów, że niezależnie co robisz, zachowasz pozytywną postawę”¹³;
4. Emanuj profesjonalizmem – każde zajęcia powinny mieć precyzyjnie zaplanowaną strukturę, a ich przebieg powinien cechować się dynamiką i częstą zmianą form przekaz.
5. Wykładowca akademicki to również skuteczny specjalista, który pomaga swoim uczniom rozwijać nowe umiejętności, doskonalić swój warsztat. „Dobry nauczyciel rozpoznaje i dostosuje się do indywidualnego stylu uczenia się stosowanego przez ucznia”¹⁴.

Techniki zorientowane na uczącego się

Nauczanie zorientowane na ucznia zakłada dołożenie takich starań, aby uczący się miał poczucie pracy w zespole, w którym to on zajmuje centralne miejsce, ma dokładnie wyznaczone cele nauczania, wie jak je osiągnąć. Zauważamy potrzebę zindywidualizowanego podejścia do kształcenia, opartego na zasadzie komunika-

¹¹ J. Brophy, *op. cit.*, s. 38.

¹² M. Scannell, J. Cain, *Zbiór niedrogich gier szkoleniowych*, Warszawa 2014, s. 18.

¹³ D. Benton, *op. cit.*, s. 68.

¹⁴ L. Kupaj, W. Krysa, *Kompetencje coachingowe nauczycieli. Jak rozwijać potencjał ucznia w szkole*, Warszawa 2014, s. 85.

tywności i otwartości. Nauczyciel w swojej pracy może wykorzystywać następujące techniki:

1. Stosowanie pochwał – chwalenie nawet najmniejszych osiągnięć naszych uczniów ma bardzo duże znaczenie. „Chwalenie jest sprawianiem przyjemności, a zgodnie z psychologicznym prawem efektu – doświadczenia przyjemne powtarzamy. Im częściej chwalimy, tym lepsze są efekty naszej pracy jako nauczycieli”¹⁵;
2. Aktywne słuchanie, które zakładające całkowite skoncentrowanie się na rozmówcy. Niezbędne jest zachowanie kontaktu wzrokowego, używanie zachęcających zwrotów, otwartość na punkt widzenia ucznia, powściągliwość w wyrażaniu własnego zdania, empatia, parafrazowanie.
3. Słuchanie intuicyjne – słuchanie całym ciałem. Nauczyciel zdaje sobie sprawę z siły komunikatów niewerbalnych (mimika, gesty, siła głosu). Komunikaty niewerbalne wysyłane przez niego są spójne z przekazywanymi treściami edukacyjnymi.
4. Umiejętne zadawanie pytań. Pytania mają na celu otwarcie na dyskusję, chęć wyrażenia własnej opinii na dany temat. Pozwalają one utrzymywać odpowiedni poziom koncentracji na zajęciach, mogą być sugerujące, stymulujące, aktywizujące, naprowadzające, otwarte.
5. Współuczestnictwo w dyskusji – nauczyciel występuje w roli moderatora, śledzącego przebieg rozmowy na określony temat, kontrolującego ją w taki sposób, aby jej przebieg był zgodny z założeniami dydaktycznymi.

Rola nauczyciela w procesie motywowania uczniów jest nieoceniona a sprawne komunikowanie się w grupie jest jednym z głównych czynników wpływających na zwiększenie efektywności nauczania. Bez względu na tematykę zajęć rozwijanie sprawności komunikacyjnej powinno być traktowane w sposób priorytetowy. Motywowanie uczących się wymaga przede wszystkim od samego nauczyciela poczucia wysokiej wartości, wiary we własne siły, pewności siebie i stanowczości w działaniu. Motywowanie uczniów jest procesem, który nie powinien ustawać. „Z uwagi na dynamiczny charakter motywacji, osoba organizująca proces glottodydaktyczny powinna dążyć nie tylko do utrzymania już istniejącej motywacji uczących się, ale także do jej podwyższenia”¹⁶. Rozwijanie i podtrzymywanie motywacji stanowi wyzwanie dla nauczycieli XXI wieku.

---

¹⁵ H. Hamer, *op. cit.*, s. 44.

¹⁶ A. Żarska, *Automatyzacja w nauczaniu języków obcych na studiach neofilologicznych*, Rzeszów 2007, s. 76.

BIBLIOGRAFIA

- Benton D., *Menadżer z charyzmą*, Gdańsk 2008.
- Brophy J., *Motywowanie uczniów do nauki*, Warszawa 2004.
- Hamer H., *Klucz do efektywności nauczania. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa 1994.
- Hargrove R., *Mistrzowski coaching*, Kraków 2006.
- Kupaj L., Krysa W., *Kompetencje coachingowe nauczycieli. Jak rozwijać potencjał ucznia w szkole*, Warszawa 2014.
- Neale S., Spencer-Arnell L., Wilson L., *Choaching inteligencji emocjonalnej*, Warszawa 2010.
- Scannell M., Cain J., *Zbiór niedrogich gier szkoleniowych*, Warszawa 2014.
- Siek-Piskozub T., *Uczyć się bawiąc*, Warszawa 2001.
- Sztuka nauczania czynności nauczyciela*, pod red. K. Kruszeńskiego, Warszawa 1991, rozdz. IX.
- Uhman G., *Motywowanie uczniów w praktyce*, Warszawa 2005.
- Wysocka M., *Profesjonalizm w nauczaniu języków obcych*, Katowice 2003.
- Żarska A., *Automatyzacja w nauczaniu języków obcych na studiach neofilologicznych*, Rzeszów 2007.
- Соловова Е., *Методика обучения иностранным языкам*, Москва 2008.

HOW TO MOTIVATE? TECHNIQUES OF EFFECTIVE MOTIVATION WHEN WORKING WITH UKRAINIAN STUDIES STUDENTS

This article attempts to answer the question – how to motivate learners? The study group consisted of Ukrainian studies students. This paper presents techniques of effective motivation particularly emphasizing the role and attitude of a teacher. Emotions controlled by the teacher in a proper way and an appropriate way of communication with the learners influence significantly the increase of the classes effectiveness.

Key words: effective motivation, attitude of teacher, emotions in teaching, effectiveness of classes, communications with learners.